

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך לז, תשמ"ו

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

הערות לשימוש הלשון

א. קב חומטין

ב"לשוננו לעם" (שנג-שנד), שבט-אדר ה'תשמ"ה, פותב פרופ' גב"ע צרפתי במאמרו המעניין "ספר ללימוד העברית מן המאה הי"ז" (בעמ' ט): "הוא הביטוי *cum grano salis*, שהמחבר עברת כפשוטו "בגרגר המלח", ופירש נכונה "רוצה לומר בתבונה...".

מעניין לציין, שפרופ' משה זילברג ז"ל, לשעבר שופט בית-המשפט העליון, תרגם את הביטוי הנ"ל בפסקי-דין רבים (כגון: בג"צ 3/58): "עם קב חומטין".

במסכת שבת לא ע"א מצאנו: מְעַרְב אדם קב חומטין בכור של תבואה ואינו חושש". וכתב רש"י, "קב חומטין — ארץ מלחה ומשמרת את הפירות מהתליע. ואינו חושש — למוכרה בדמי חטין, דלאו אונאה היא, שהרי שמירתן בכך".
א' אבן-שושן פותב: חומט — (בערבית: ח'מט — חמוץ, מלוח) עפר מלוח.

ב. פולנו בערוגה אחת

בתנחומא, מקץ: "ואנו נמצאנו פולנו בערוגה אחת — בעוון אחד שהיה בידינו" (היום משתמשים: "פולנו בסירה אחת").

ג. פּוֹךְ — פְּלוּמָה — מוֹךְ

מרבנים לומר: "שמיכת פּוֹךְ" "פּרית פּוֹךְ" וכו', ובמובן זה, מוצאו של הביטוי הוא בלשון הפולנית. פּוֹךְ שבעברית משמעו צבע, שבימי קדם נהגו לצבוע בו את העפעפיים או את הריסים: "וּתְשֵׁם בְּפוֹךְ עֵינֶיהָ" (מלכים ב' ו, ל), "פּוֹךְ מַעֲבִיר בַּת־מֶלֶךְ (מה שקוראים היום "שעורה") ופוסק את הדמעה וּמְרַבָּה שִׁיעַר בַּעֲפַפְיִים" (שבת קט ע"א). אשר לשמיכות — יש להשתמש במונחים "פְּלוּמָה" או "מוֹךְ".

פּלוּמָה — החלק השעיר והרך שבנוצה, שמשתמשים בו למילוי כרים וכו'. בשיר השירים רבה א, יז: "נעשו תחתיו כמיטה וכפלומה".

מוֹךְ — דבר רך כעין צמר או צמר־גפן. במסכת שבת ו, ה: יוצאה אשה... במוֹךְ שבאזונה". מפאן, למילוי כרים — "פּלוּמָה" או "מוֹךְ", ולא "פּוֹךְ".